

**ФЕДОРЧУК О.М.,**

к.е.н., доцент,  
доцент кафедри фінансів, обліку і підприємництва  
Херсонський державний університет

**ПЕТРЕНКО Д.О.,**

студентка 3-го курсу, кафедра фінансів, обліку та підприємництва,  
Херсонський державний університет

## **ЩОДО ПИТАНЬ ЗДІЙСНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ**

З початком повномасштабного вторгнення змінилося життя кожного українця. 24 лютого 2022 року на території України було введено воєнний стан як особливий правовий режим, що вводиться у наслідок збройної агресії, загрози нападу чи порушення територіальної цілісності. Воєнний стан певним чином обмежує права та свободи людини. До цих обмежень відноситься: комендантська година, обмеження вибору місця проживання, особливий режим роботи важливих об'єктів економіки, особливий режим щодо виїзду та в'їзду, особливий контроль над призовниками та військовозобов'язаними, обмеження свободи пересування, вилучення майна держпідприємств та ін. [3].

Звичайно ті обмеження, що почали діяти на території України вплинули як на військовослужбовців та держслужбовців, так і на цивільне населення, зокрема найманих працівників, а також юридичних осіб та фізичних осіб підприємців. Кожен з цих категорій працював у мирний час за певними договорами, маючи соціальні гарантії та дохід.

Згідно із Указу Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року, до переліку конституційних прав, які обмежуються при введенні воєнного стану включено “право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом, державний захист конкуренції у підприємницькій діяльності” і “право на працю, що включає можливість заробляти на життя працею, яку вільно обрано або на яку вільно дано згоду, гарантії рівних можливостей у виборі професії та роду трудової діяльності, право на належні, безпечні і здорові умови праці, на

заробітну плату, не нижчу від визначеної законом, право на своєчасне одержання винагороди за працю” [6].

У зв’язку з даними обмеженнями намагається функціонувати бізнес в Україні, головною ціллю якого зараз є не сам факт отримання прибутку, як можливість надавати та утримувати робочі місця, виплачувати заробітну плату, сплачувати податки та допомагати економіці країни та армії. Тому можна сказати, що малий та великий бізнес більшою мірою мотивований ніж до війни і намагається знайти рішення, щодо відновлення чи продовження роботи.

Як відомо, ведення підприємницької діяльності завжди пов’язане з ризиками. Під час війни ризики максимізуються, з’являються нові проблеми, які практично неможливо вирішити за даних умов. До таких ризиків, зокрема, належать: ризик втрати майна (через руйнування, окупацію); особистісна небезпека на всій території України; відтік робочої сили (масовий виїзд з території України, мобілізація, вступ до тероборони та ін.); економічні обмеження, як зовнішні так і внутрішні; заборона ведення бізнесу на деяких територіях чи певного виду; ризик втрати ресурсів необхідних для ведення діяльності та унеможливлення отримання їх; ризик неправдивої інформації (напр. наклеп зі сторони конкурентів); логістичні ризики та ін. [4].

Весь масив ризиків неможливо прорахувати проте кожен з них варто звести до мінімуму. Звичайно, що перевезення бізнесу на умовно безпечні території України є шляхом який здатен значно зменшити певні ризики, проте перевезення виробництва, персоналу – це дуже важкий процес, що потребує фінансових вкладень та можливостей. Тому більшість підприємств, що знаходились на окупованих територіях зупинили роботу, а якщо й переїхали до інших регіонів – то мають проблеми з логістикою та нестачею сировини.

Зазначимо, що якщо піднімати питання щодо функціонування підприємств аграрного бізнесу – то віно прямо залежить від місцезнаходження, що унеможлиблює їх переміщення в безпечні зони. Також аграрні підприємства, що працювали більшою мірою на експорт, наразі не мають можливості до повноцінної логістики та нездатні реалізувати свій потенціал [1].

Підприємницька діяльність – це завжди відповідальність: за сплату податків, за персонал, за зобов'язання перед постачальниками, за виконання обов'язків щодо забезпечення ринку продукцією та ін. В умовах війни підприємство також відповідає за організацію проведення евакуації персоналу та відвідувачів до укриття під час повітряної тривоги. Також відповідальність за подання усіх даних, щодо кількості потрібних підприємству працівників, які підлягають мобілізації [2].

Підприємство завжди несе відповідальність за належну сплату податків. На початку війни уряд зменшив податкові навантаження на ведення підприємницької діяльності. Проте зараз фактично поновлено податкові дії фіскальними органами, тому кожне підприємство має керуватися чинними змінами в податковому законодавстві та вчасно реагувати на виклики і сплачувати податки.

Війна торкнулася кожної галузі економіки. Майже без змін продовжують функціонувати ІТ компанії. Хоча на їх діяльність і впливають актуальні реалії, щодо економії електроенергії та відключень світла, проте більшість компаній свої сервери та частину співробітників перемістила закордон. Проте промисловість, аграрний сектор, виробництво – тобто тих галузей, що мають територіальну прив'язку до місця, ресурсів, персоналу, виробничих потужностей та сировини війна торкнулася більш за все.

В той же час існують логістичні проблеми, проблеми з паливом, енергоресурсами тощо. Це подекуди обмежує можливості або унеможливорює роботу бізнесу, і як наслідок навіть на умовно спокійних територіях підприємства припиняють свою роботу. Так як більша частина портів України знаходиться під окупацією –проблема логістики колосальна. Залежні від імпорту продукції підприємства теж не можуть надалі працювати. І, звичайно, проблема експортування продукції з України через блокування портів також сьогодні на часі.

Сьогодні ми говоримо про те, що не існує такого підприємства в Україні, діяльності якого б не торкнулася війна. Підприємства, що функціонували на

окупованих територіях практично повністю припинили свою діяльність – а це масовий вихід з ринку значної частини фірм. Також багато підприємств на де окупованих територіях, які пошкоджено чи зруйновано. Або ж є ті, що припинили свою діяльність через відтік робочої сили та зниження доходності [5].

Проте вважаємо, що варто знаходити можливості для того, аби долати кризи та ризики і робити усе можливе заради відновлення економічної стійкості країни. Адже війна передбачає основним чинником – війну економік. Тому ведення господарської діяльності під час війни з підтримкою з боку держави та міжнародних партнерів це вклад у стабільність та перемогу України.

### Список використаних джерел

1. Володимир Рихліцький. Сайт «Економічна правда»: Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. 23.03.22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/>
2. Господарський кодекс України, стаття 417 «Порядок здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану»
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану», 2015, № 2, ст. 250
4. Євген Ріяко. Сайт «LIGA ZAKON» : Безпека бізнесу під час війни: топ 10 порад керівнику. 25.08.22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://biz.ligazakon.net/analitycs/212816\\_bezpeka-bznesu-pd-chas-vyni-top-10-porad-kervniku](https://biz.ligazakon.net/analitycs/212816_bezpeka-bznesu-pd-chas-vyni-top-10-porad-kervniku)
5. Сайт «РБК-Україна»: Що турбує бізнес в Україні під час війни. 22.06.22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/glavnaya-zadacha-vystoyat-bespokoit-biznes-1655831867.html>
6. Указ Президента України «Про проведення воєнного стану в Україні» {Указ затверджено Законом №2102-IX від 24.02.2022} із змінами №573/2022 від 12.08.2022